говорів збереглося розмежування основного поняття на значення «дядько по матері» («вуй») та «дядько по батькові» («стрий»).

Таким чином, семантичне та лексичне гніздо розглянутих понять спорідненості «батько» та «дядько» мають здебільшого ті значення, які стосуються безпосередньо родинних взаємин, а більшість своїх вторинних значень вони набули чи втратили на певному етапі становлення та розвитку сучасної мови. Окрім того, варто відзначити також синонімію слів «батько» на загальновживаному («тато», «отець», «папа») і діалектному рівні («неньо», «батя», «дядик») та «дядько» («стрий», «вуйко»). На сьогодні ці назви потребують особливої уваги з боку науковців, адже в нашому суспільстві поступово відбувається нівеляція понять, які стосуються сфери духовного життя українців, внаслідок чого зникають деякі зі значень слів на позначення родинних зв'язків.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ВТССУМ – Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

Гр I – Грінченко Б. Словарь української мови: У 4 т. – К.: Видавництво Академії наук Української РСР, 1958. – Т. 1: А – Ж. – 539 с.

Гр II – Грінченко Б. Словарь української мови: У 4 т. – К.: Видавництво Академії наук Української РСР, 1958. – Т. 2: З – Н. – 578 с.

Гр IV – Грінченко Б. Словарь української мови: У 4 т. – К.: Видавництво Академії наук Української РСР, 1958. – Т. 4: Р – Я. – 568 с.

Гум II – Словник староукраїнської мови XIV – XV ст.: У 2 т. / Ред. колегія Д. Г. Гринчишин, Л. Л. Гумецька, І. М. Керницький. – К.: Наук. думка, 1978. – Т. 2. – 593 с.

Даль I – Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка: Т. 1: А – З. – 1989. – 699 с.

Тим I – Історичний словник українського язика / Уклад. Є. Тимченко, Є. Волошин, К. Лазаревська, Г. Петренко. – Київ – Харків: Державне видавництво України, 1930. – Т. 1: А – Ж.– 552 с.

Тим II – Історичний словник українського язика / Ред. Є. Тимченко – Київ – Харків: «Видавництво: Українська радянська енциклопедія», 1932. – Т. 1: А – Ж. Зошит ІІ: Г – Ж. – 422 с.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія української мови. Лексика і фразеологія / В. М. Русанівський, В. Р. Німчук, І. П. Чепіга. – К.: Наук. думка, 1983. – 743 с.
2. Микитин О. Словотворчі можливості назв спорідненості та свояцтва в сучасній українській мові // Наукові записки. – Випуск 23. – Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВЦ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2000. – 180 с.
3. Бурячок А. Назви спорідненості і свояцтва в українській мові. – К.: Видавництво Академії наук Української РСР, 1961. – 200 с.
4. Щербак А. Помни родство свое // www. familii. ru/onomastika/onomastika_other/1444.

УДК [811.161.2+811.163.1]:821.161.2"8"

СТАРОСЛОВ'ЯНІЗМИ В ПОЕМІ І.ФРАНКА "СМЕРТЬ КАЇНА" (СЕМАНТИЧНИЙ І СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТИ)

Корнієнко С.І., к. філол. н., доцент

Бердянський державний педагогічний університет

У статті здійснено семантико-стилістичний аналіз старослов'янізмів, виявлених у поемі І. Франка "Смерть Каїна".

Ключові слова: старослов'янізми, лексика, поема, семантика, стилістичні функції слів.

Корниенко С.И. СТАРОСЛАВЯНИЗМЫ В ПОЭМЕ И.ФРАНКО "СМЕРТЬ КАИНА" (СЕМАНТИЧЕСКИЙ И СТИЛИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ) / Бердянский государственный педагогический университет, Украина.

В статье осуществлен семантико-стилистический анализ старославянизмов, выявленных в поэме И. Франко “Смерть Каина ”.
Ключевые слова: старославянизмы, лексика, поэма, семантика, стилистические функции слов.

Kornijenko S. I. “SLAVONICISMS IN THE POEM BY I. FRANKO "THE KAIN'S DEATH" (SEMANTIC AND STYLISTIC ASPECTS)” / Berdyansk State Pedagogical University, Ukraine.
In the article is carried out semantiko-stylistic analysis of slavonicisms, exposed in the poem of I. Franka “Death of Cain ”.
Key words: slavonicisms, lexic, semantic, poem, stylistic functions of words.

Найдавніші запозичення в українській мові завжди викликали і викликають інтерес лінгвістів. Лексичні запозичення є одним із факторів розвитку кожної мови, що претендує на високий культурний рівень. Слова, що прийшли до лексичного складу східнослов’янських мов від “першої писемно зафіксованої слов’янської літературної мови, створеної Кирилом і Мефодієм на базі одного з праслов’янських діалектів – солунського – для репрезентації слов’янською мовою богослужбових і канонічних книг” [10, 640], в українській мові є одним із джерел її лексичного збагачення і стилістичного урізноманітнення.

Старослов’янізми досить активно використовувалися письменниками XIX ст. у їх художній творчості. Дослідження стосовно використання старослов’янських лексем у художній літературі дозволяє окреслити їхній функціональний статус в українській літературній мові. Роль старослов’янізмів у мові художніх творів у своїх роботах розглядали О.І. Білецький, І.К. Білодід, В.С. Бородін, Н.Буторіна, В.С. Ващенко, В.Домашовець, Ф.Т. Жилко, Б.В. Кобилянський, В.І. Масальський, П.П. Плющ, В.М. Русанівський, А.І. Скоць, Ю.В. Шевельов. Звернення до аналізу використання старослов’янських лексем письменниками XIX ст. є принципово важливим, оскільки ця доба знаменує формування нової української літератури і нової української літературної мови.

На цей час припадає інтенсивне розгортання творчості І.Я. Франка. Філософська поема “Смерть Каїна” є цікавою для нас з причини біблійної тематики, вкладеної в її основу, оскільки саме це дозволяло за допомогою алегоричних, умовних образів описувати важливі події існуючого ладу. Поет демонструє “визрівання свідомості відлюдника і індивідуаліста, що шляхом роздумів, жорстокої внутрішньої боротьби приходить до переконання необхідності любові до людей …франківський Каїн не замикається у собі, не ховає цю свідомість, а несе свою знахідку до людей, до своїх братів. Отже, знаходить щастя не в собі самому, а в єднанні з людьми і людством” [4, 62].

Біблійна легенда з відтвореними в ній подіями і образами безумовно передбачає використання поетом старослов’янізмів. І, хоч вони не превалюють у великих масштабах, але несуть в собі вагоме смислове й стилістичне навантаження.

Мета нашої роботи – охарактеризувати семантичний і стилістичний аспекти лексичних старослов’янізмів у поемі І.Франка “Смерть Каїна”. Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**: 1.Окреслити корпус уживаних у тексті старослов’янських лексем. 2.Дослідити семантику виявлених старослов’янізмів. 3.Охарактеризувати особливості стилістичного використання старослов’янізмів у біблійній поемі І.Франка “Смерть Каїна”.

Актуальність теми визначено необхідністю подальшої розробки питань, пов’язаних з процесом архаїзації лексики, потребою створення тематичної та структурно-семантичної класифікації старослов’янізмів, окреслення функцій їхніх основних семантичних типів як стилістичних складників літературного твору. За допомогою використання описового методу і застосування прийомів контекстуального, компонентного та стилістичного аналізу старослов’янські лексеми, виявлені в поемі І.Я. Франка “Смерть Каїна”, класифіковано і систематизовано.

Спочатку ми подаємо зафіксовані у поемі старослов’янізми у межах лексико-граматичних класів – іменники, прикметники, дієслова. Представляємо окремо також стійкі сполучення біблійного походження. До кожного слова подаємо його значення з Словника старослов’янсько-українського Белея Л. і з Полного церковно-славянского словаря Г Дьяченка. Наводимо приклад з тексту, подаємо короткі семантичну й стилістичну характеристики.

У межах **лексико-граматичного класу – іменники**, що об’єднано у невеликі за обсягом тематичні групи: **назви частин тіла**: *жила, нутро, око, уста, труп* (умовно); **назви живих істот тваринного світу**: *твар, черв*; **абстрактні назви**: *дух, мука*; **різні назви**: *глас, дар, огонь, пустиня, просьба, путь, терни*: *“**Жила** – жила; сухожилля”* [1, 64]. *“**Жила** – жила; жилы речныя = потоки рѣчные, жилы говяжіи, также воловыя – веревки, или бичи изъ воловьихъ жил. Иногда значит: жеребенок”* [6, 185]. *“Пустився далі. Ховзаються ноги По мху твердім, натужуються **жили**, Повітря ллєсь у знемощілу грудь…”* [11, 338].

Слово “***жила***” зберегло своє основне значення. Виконує номінативну функцію: *“**Нутро** = внутренность, отсюда утроба”* [6, 358]; *“Каїн затремтів, І гострий біль прошиб його **нутро,** Ненависть дика блиснула в очах, А на устах безкровних, що зціпились, Замерло недошептане прокляття*

” [11, 331]. У слові “***нутро***” також спостерігаємо збереження значення. Має стилістичний відтінок урочистості для передачі гостроти почуттів, стану героя.

*“**Око** – око”* [1, 138]. “***Око** = глаз; очи = лице. Утворяла еси очи твои, ты нарумянивала лице свое”* [16, 378]; *“Мабуть, - Подумав він, - не годен я дійти До райських брам і **око** в **око** стати Супроти **ангела**, з ним говорить! ”*[11, 337]. Слово “***око***” вжито в переносному значенні. Яскравою стилістичною характеристикою служить його використання в стійкому сполученні “***око в око***” , що служить для передачі урочистості моменту каяття Каїна й готовності до розмави з ангелом.

“***Труп** - труп*” [1, 276]. “***Трупъ** = брюхо, животъ; станъ тѣлесный; трупїе, трупїа = трупы, мертвые тела*” [6, 737]; *“Серед пустині і лежав, мов **труп”*** [11, 334] . Слово “***труп***” вжито у переносному значенні з метою порівняння.

“***Оуста** – губи, уста*” [1, 286]. “***Оуста, оустна и оустнѣ** = рот, губы, устъ меча=острiе меча; губы, рыло; уста заградити – перестать говорить; безверный на уста – невоздержный на слова, склонный къ злословію*” [6, 762]; *“Наче тінь Вона ходила з ним… Із **уст** її Ніколи Каїн не почув докору…”* [11, 330]. Слово “***уста***” вжито у прямому значенні, із стилістичним навантаженням позитивної характеристики сестри Каїна.

“***Тварь** – витвір, творіння; створіння; істота; діяльність; вчинок, справа; стихія; природа; небесне тіло; суть; подоба, вигляд” [1, 271]. “Тварь = миръ. Отъ начала твари сея. Иногда подъ этимъ именемъ въ свящ. писаніи только человекъ разумѣется. Проповедите евангеліе всей твари, т.е. никого не выключая, всякому человеку, какъ изъясняетъ св. Григор.*” [6, 711]; *“Наложене на нього, гнало геть Від нього всяку **твар**, усяку смерть… ”* [11, 332]. Слово “***твар***” зберегло своє вихідне значення. У тексті виконує номінативну роль.

“***Червь** = моль; черв, кольчатое безногое животное; одного корня съ словом чрево; срав. санскр. чарв. (чарвати) = ѣсть, жевать, точить* ” [6, 815]. “***Чръвь** (древ.-слав.) = червь, серб. црв, осет. kalm змея* ” [11, 826]; *Нікчемним **червом** і в знесиллі падав Серед пустині і лежав, мов труп. І почала його проймать нетямна, Страшна тривога на ту саму думку, що може не дійти він до мети.”* [11, 334]; *“І доти в поросі, немов **черв’як**, Там витись буду і молитись буду ”* [11, 336]. Слово “**черв, черв’як**” вжито у переносному значенні для порівняння.

“***Доух,** 1 – Дух – третя особаСв. Тройці. Доух, 2 – самостійне безтелесе єство (добре чи зле); дихання” [1, 58]. “Дух = дъханіе, дуновеніе ватра, вѣтеръ; дыханіе живаго существа; внутренее значеніе, сущность или сила чего-либо, напр. духъ пророчества или духъ пророческій – даръ пророчества; духами называются грозныя и разрушительныя явленія природы, кои подобно ангеламъ особенно возвѣщаютъ намъ о Богѣ, или и производятся при посредствѣ духовъ; Духъ лица нашего, съ евр. – дыханіе ноздрей, или устъ нашихъ, тотъ, чем мы дышали, жизнь наша, - такъ называется царь*” [6, 158-159]; *“Та Каїн вже не піддававсь розпуці, Не кляв, не рвався. Чув він, як зневір’я, Мов та гієна, здалека кружило Вкруг нього й **дух** морозило йому ”* [11, 336]. Слово “***дух***” зберегло основне значення. У тексті виконує роль номінанта.

“***Мука** – муки; катування, знаряддя для тортур*” [1, 113]. “***Мука**=наказаніе, кара, мученіе*” [6, 1049]; *“В ім’я всіх **мук** людських, усе туги, Усіх безцільних змагань проклятий!”* [11, 331]; *“Ось скінчився ліс, та не скінчилась Каїнова **мука** ”* [11, 337]; *“Создав Адама – вже прокляв його, Вже назначив весь рід його на **муку**, На вічне горе! Бо коли знання Є враг життя, то пощо ж нам бажання Знання? ”* [11, 342]. Слово “***мука***” у тексті вжито у вихідному значенні. Стилістична маркованість його передбачає урочистість показу неминучості та сили покарання Каїна і всього його роду.

“***Глас** – голос; слово; вислів; мова; розмова; звук; тон; тональність; лад* ” [1, 46]. “***Гласъ** = голосъ; языкъ; нарѣчіе; звукъ; шумъ, стукъ, трескъ; молва, слухъ; воздвигнути или вознести глас = возвысить голосъ, поднять крикъ или вопль, закричать, или завопить*” [6, 123]; *“Каже божий **глас**: Хто над Лемехом глумиться, над ним Лемех буде мститься За раз – сім раз. А хто Каїнів убійця,То на тім сам бог помститься Сімдесят сім раз ”* [11, 350]. Слово “***глас***” у тексті зберігає основне значення і несе в собі стилістичне навантаження урочистості.

“***Даръ** – дар; подарунок; нагорода*” [1, 53]. “***Даръ** – греч. – приношеніе, почесть. Въ ветхомъ завѣтѣ дары, приносимые Богу, состояли изъ вещей бездушныхъ, какъ то: изъ елея, соли, вина, фиміама и проч., а жертвы изъ животныхъ безсловесныхъ. Иногда дары значать: сокровищное хранилище. Еще дар значитъ даяніе или благодѣяніе Божіе: всякї дарї совершенъ свыше есть сходяй* ” [6, 132]; *“От де веде знання! Кров, рани, смерть – його найперші **дари** ”* [11, 343]. Слово “***дар***” вжито у переносному значенні.

“***Огнь** – вогонь; жар*” [1, 135] “***Огнь** = огонь, горячка. Огнь чуждъ – разумѣется не тотъ священный огонь, который сошелъ с неба при первомъ священнодѣйствіи Аарона, который жрецы должны были постоянко поддерживать на жертвенникѣ; но огонь обыкновенный, не священный. Выраженіе: “проводить сына или дочь чрез огонь”, по мнѣнію нѣкоторыхъ толковниковъ, значитъ – приносить*

человѣческую жертву (что было у язычниковъ): убивать человѣка и сожигать на жертвенникѣ всесожженія " [6, 374]; *"І море сліз значать їх путь – дарма! Що хтось укусить того плоду, тому він попелом розсиплеться в устах,* ***Огнем*** *пекучим бухне "* [11, 340]. Слово "***огонь***" зберігає основне значення. У стійкому сполученні "***огонь пекучий***" – стилістична роль – урочитсь гостроти моменту відчуття болю за те, що станеться з "вкусившими" плоду знань.

"***Поустыни*** *– пустеля; пустка; спустошення; загибель* " [1, 206]. "***Пустынѧ*** *= пустыня, мѣсто невоздѣланное и ненаселенное. Пустыня Іорданова отъ Іерехона къ Іерусалиму (Іерехонская) и простиравшаяся далѣе на югъ вдоль зап. Берега Мертваго моря – мѣстность дикая, скалистая, сухая, бесплодная и маловоздѣланная. Взята какъ образъ іудейскаго народа, въ духовном отношеніи представлявшаго, особенно во времена І.Христа пустиню – жестокаго, бесплоднаго"* [6, 526]; *"Три дні отак він бився. Крик його, Мов звіра раненого рев тривожив Мертву тишу* ***пустині*** *"* [11, 335]. Слово "***пустиня***" вжито в прямому значенні зі стилістичною настановою урочистості передачі атмосфери пустки – "*мертва тиша* ***пустині***" .

"***Просьба*** *– просьба, клопотання* " [1, 191]. "***Просъ*** *– просьба* " [6, 517]; *"Кричати буду і ридати буду, Аж доти* ***просьби*** *не сповнить моєї "* [11, 336]. Слово "***просьба***" зберігає вихідне значення і виконує номінативну функцію.

"***Путь*** *= дорога; подвигъ*" [6, 526]; *"І море сліз значать їх* ***путь*** *– дарма! Що хтось укусить того плоду… "* [11, 340]. Слово "***путь***" також зберігає первісне значення і є номінантом.

"***Тернїє*** *= колючка, терніе, всякое колюче растеніе. Тернъ = иногда значитъ смолистое дерево* " [6, 715]; *"Хай і так, Що се спочивок на* ***тернах****, на грані… "* [11, 333]. Слово "терни" вжито у переносному значенні.

Лексико-граматичний клас – прикметники – представлений словами: *благий, безкровний, безумний, проклятий, студений*: *"****Благъ*** *– добрий, благий, милий "* [1,20]. *"Благій = 1) хорошій; 2) дурной; корень благ. Нашъ корень благъ имѣетъ свое основаніе въ санскр. valgy – bharga – волнистый, хорошій, красивый, свѣтлый, блестящій: О сродстве славянскаго язика съ санскристскимъ "* [6, 892]; *"Хто плоду з дерева життя вкусив – Прояснювавсь увесь,* ***благим*** *спокоєм проймавсь, і голос піднімав, і кликав Усіх до себе, ворогів найгірших "* [11, 344]. Слово "***благий***" вжито у основному вихідному значенні, несе позитивну характеристику довкілля.

"**Безкровный** = 1) не имѣющій крова, жилища, осиротѣлый, одинокій; 2) греч. Безкровный, не имѣющій крови " [6, 35]; " А на **устах безкровних**, що зціпились, Замерло недошептане прокляття. " [11, 331]. Слово "**безкровні**" зберігає первісне значення. Стилістична роль – підсилення негативної характеристики зовнішності персонажа.

"***Безоумьнъ*** *- божевільний*" [1, 17]. "***Безумливый*** *- безумный*" [6, 37]; *"Інколи, як лютий біль Осилював його, він, мов* ***безумний****, Гнав геть її від себе – і, послушна, Вона щезала…"* [11, 330]; *"… Мов слабий в гарячці Якусь* ***безумну*** *почуває розкіш… "* [11, 332]. Слово "***безумний***" вжито в переносному значенні з метою порівняння.

"***Проклѧтиє*** *– прокляття; злий, лихий задум*" [1, 188]. "*Проклѧтїє = проклятіе, заклятое, заповѣданное*" [6, 510]; *"****Проклятий*** *будь ти, привиде зрадливий, Що лиш ятриш мої пекучі рани… "* [11, 331]. Слово "***проклятий***" вжито у прямому значенні у тексті, як і його відповідник у старослов'янській мові.

"***Стоуденъ*** *- холодний*" [1, 242]. "***Стоуденець*** *= колодязь*" [6, 679]. "***Студеничный*** *= колодезный, принадлежащий рву, пропасти*" [6, 680]. "***Студенопитїе*** *– холодное питье*" [6, 680]. "***Студень и студи*** *= стужа, холодъ*" [6, 680]; *"Та біль в душі у Каїна остався, несвітський, гострий біль. Він застогнав І на* ***студену*** *площу ледовую, Мов труп звалився "* [11, 341]. Слово "***студена***" вжито в єдиному прямому значенні – холодна.

Лексико-граматичний клас – дієслова – представлений словами: *блудити, молити, ридати*: "***Блѫдити*** *– блудити, блукати; розбещувати"* [1, 21]. "***Блудити*** *= имѣть внѣбрачныя отношенія съ женщинами*" [6, 47]; *"І що ж, хіба ж повік їм так* ***блудити****? Хіба ж ніколи не найдуть вони Дороги прямої "* [11, 345]; "***Молити*** *– просити, благати; молити; молитися*" [1, 108]. "*Молити = служить, молить, просить, ходатайствовать, справлять только должность посла или ходатая*" [6, 315]; "***Рыдати*** *– ридати*" [1, 223]; *"І доти в поросі, немов черв'як, Там витись буду і* ***молитись*** *буду, Кричати буду і* ***ридати*** *буду, Аж доти просьби не сповнить моєї "* [11, 336]. Слова "***блудити, молити, ридати***" мають ті значення, що зафіксовані у старослов'янських словниках як первинні, основні. Щодо стилістичної характеристики – семантика, вкладена у зміст названих дієслів, містить гнітючий відтінок гіркого каяття головного героя.

У стійких сполученнях біблійного походження, виявлених у поемі, одна з лексем походить зі старослов'янської мови: *"****безкровні*** *уста", "****безплодна мука****", "****безумна*** *розкіш", "****благий*** *спокій"",*

“божеє клеймо”, “божий ***глас****”, “****богохульні*** *речі”, “****небесний*** *грім”, “****огнений*** *меч”, “райська стіна”, “спочивок на* ***тернах****“, “****студена*** *площа льодовая”.* Тлумачення подано стосовно старослов’янізмів, які ми не зустрічали як поодинокі лексеми у досліджуваному тексті, Жодне зі слів сполучень “божеє клеймо”, “райська стіна” не є старослов’янізмом, але ці звороти належать до біблійних, тому цілком зрозуміло, що їх неможливо обійти за наявністю аналогічних стилістичних функцій.

“***Безплодьнъ*** *– безплідний; неродючий* ” [1, 17]. “***Безплодный*** *– неприносящій плодовъ, не имѣющій способности къ плодородію, безполезный, тщетный, напрасный* ” [6, 888]; *“І сонце холодно світило з неба, немов з наругою з гори гляділо На сю* ***безплодну муку****”* [11, 338]; “***Хоулити*** *= обмовляти, оббріхувати, хулити; лихословити, проклинати; ображати; богохулити; зневажати*” [1, 291]. “***Хула*** *= уничижительный отзыв, злорѣчіе; обвиненіе, осужденіе. Хула на Духа Святаго – явное богохульство и безстыдное противленіе очевидной истинѣ; упорство противї гласа совісти и внушеній благодати*” [6, 798]. “***Хуленїе*** *– в отношеніи къ людям – злорѣчіе, всякая укорная рѣчь, брань, осрамленіе кого словом* ” [6, 798]. “***Хульный*** *– богохульный, поносительный*” [6, 798]; *“ Інколи Він намагавсь молитись, але з уст Його гордії****, богохульні речі*** *Лились”* [11, 335]; *“Дикий звір пустині Його не страшив:* ***божеє клеймо****, Наложене на нього, гнало геть Від нього всяку твар, усяку смерть… ”* [11, 332]; *“І сонце вже за хмари закотилось, Коли, продроглий, хорий і нещасний, Під* ***райською стіною*** *станув Каїн”* [11, 334]; *“Там, кажуть, ангел з* ***огненим мечем*** *Стоїть на варті”* [11, 336]; “***Небесенъ*** *- небесний*” [1, 120]; *“О Каїн добре знав ті дерева Із оповідань батька! Се направо – То дерево життя:* ***небесний*** *грім Вершок його розтріскав, розколов Весь пень його до самої землі, Та не убив його живої сили!”* [18, 339].

Отже, з розглянутих двадцяти п’яти лексем своє первісне основне значення, яке вони мають у старослов’янській мові, зберегли п'ятнадцять. Більшість старослов’янізмів – іменники – їх 16, прикметників - 6, дієслів - 3. У розглянутому тексті превалює номінативна функція досліджуваних лексем. Велика кількість старослов’янізмів засвоєна зі збереженням значення і семантичного обсягу, що пояснюється характером запозичень – це номінативні назви, конфесіоналізми та абстракти.

Слова ***безумний, дар, терни, труп, черв*** вжито у переносному значенні з метою створення порівняння. Стійкі сполучення слів вжито з відтінком урочистості з акцентом на неминучість Божої кари. У поемі І.Я. Франка “Смерть Каїна“ старослов’янізми служать для надання урочисто-патетичного звучання, індивідуалізації мови персонажів і є допоміжним засобом розкриття ідеї твору.

Значна частина старослов’янізмів у творах українських письменників виконуэ нейтральну, номінативну функцію. Старослов’янська мова була мовою церковних відправ, її елементи асоціювали з божественним началом, тому превалює вживання її зі стилістичною настановою надання урочисто-піднесеного тону

У ***перспективі*** доцільне вивчення семантичного обсягу й стилістичних можливостей старослов’янізмів у творах українських письменників XIX ст. з простеженням тенденцій до використання відповідно до літературних жанрів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей Л. Словник старослов’янсько-український / Л. Белей, О. Белей. – Львів : Свічадо, 2001. – 318 с.
2. Дорошенко С.І. Загальне мовознавство / С. І. Дорошенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 283 с.
3. Жилко Ф.Т. Роль Івана Франка в історії української літературної мови // УМЛШ. – 1956. – № 3. – С. 53-61.
4. Каспрук А.А. Філософські поеми Івана Франка / А. А. Каспрук. – К. : Наук. думка, 1965. – 190 с.
5. Плющ П.П. Історія української літературної української мови / П. П. Плющ. – К. : Вища. шк.., 1971. – 424 с.
6. Полный церковно-славянский словарь (со внесеніемъ въ него важнейшіхъ древне-русскихъ словъ и выраженій) // Сост. Священникъ магистръ Григорій Дьяченко. – М. : Типография Вильде, 1900. – 1120 с.
7. Русанівський В.М. Історія української літературної мови / В. М. Русанівський. – К. : АртЕк, 2002. – 424.
8. Семиряк В.Д. Старослов’янська лексика крізь призму пізнавальної функції мови / В. Д. Семиряк // Вісник Запорізького національного університету : [зб. наук. ст. Філологічні науки]. – Запоріжжя : ЗНУ, 2006. - № 2. – С. 228-230.
9. Скоць А.І. Стежками історичної правди Франковського “Мойсея” / А. І. Скоць // Українське літературознавство. – 1971. – Вип. 14. – С. 16-21.

10. Українська мова. Енциклопедія. – К. : Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана. – 824 с.

11. Франко Іван. Твори в трьох томах / Іван Франко – К. : Наук. думка, 1991. – Т.1. Поезії. Поеми. – С. 328-350.

УДК 811.111’373.46’255.004.14

СЕМАНТИЧНІ АСПЕКТИ МІГРАЦІЇ ТА СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Кущ Е.О., к. філол. н., доцент

Запорізький національний технічний університет

Стаття присвячена дослідженню особливостей зміни семантичного значення, визначенню способів перекладу англіійської термінологічної та загальновживаної лексики, що підлягає міграції. У статті з’ясовується, у чому полягає сутність семантичних процесів термінологізації, детермінологізації та ретермінологізації, що відбуваються внаслідок міграції термінів та одиниць загального лексикону англійської мови. Визначаються також особливості генералізації та конкретизації, метафоризації та метонімізації їх значень.

Ключові слова: адекватний переклад, генералізація, детермінологізація, дефініція, конкретизація, міграція, метонімізація, метафоризація, ретермінологізація, семантичні аспекти значення, термін, термінологізація, терміносистема.

Кущ Э.А. СЕМАНТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ МИГРАЦИИ И СПОСОБЫ ПЕРЕВОДА АНГЛИЙСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКОЙ ЛЕКСИКИ/ Запорожский национальный технический университет, Украина.

Статья посвящена исследованию особенностей изменения семантического значения, определению способов перевода английской терминологической и общеупотребительной лексики, которая подлежит миграции. В статье объясняется, в чем заключается сущность семантических процессов терминологизации, детерминологизации и ретерминологизации, которые происходят вследствие миграции терминов и единиц общего лексикона. Определяются также особенности генерализации и кокретизации, метафоризации и метонимизации их значений.

Ключевые слова: адекватный перевод, генерализация, детерминологизация, дефиниция, конкретизация, миграция, метонимизация, метафоризация, ретерминологизация, семантические аспекты значения, термин, терминологизация, терминосистема.

Kushch E.O. SEMANTIC ASPECTS OF MIGRATION AND METHODS OF TRANSLATION OF ENGLISH TERMINOLOGICAL LEXIS / Zaporizhzhya National Technical University, Ukraine.

The article is devoted to the investigation of semantic meaning changes as well as ways and methods of translation of English terms and lexical units of general usage, subjected to migration. The essence of semantic processes of terminological specialization, de-specialization, re-specialization of migrating terms and common words is revealed in it. Generalization and concretization, metaphorical and metonymical transfer of their meanings are terminological and ways and methods of translation of English sociopolitical neologisms. The essence of pragmatic adaptation of the sentences with these lexical units is revealed. Lexical and grammatical transformations applied in this process are also clarified.

Key words: adequate translation, generalization, determinologization, definition, concretization, migration, metonimization, metaphorization, reterminologization, semantic aspects of meaning, term, terminoligization, term system

Завдяки розширенню меж людських знань зростає потреба в нових визначеннях вже опанованих понять, а також понять нових галузей науки та техніки. Відповідно відбувається розширення словникового складу мови, причому, значною мірою, здійснюється це за рахунок міграції наукових та технічних термінів.

Науково-технічна термінологія – це широкий шар лексики, де терміносистеми інтенсивно розвиваються та активно взаємодіють між собою. Тому вивчення закономірностей утворення термінологічної лексики, її структури та семантики стало одним із найважливіших завдань сучасного термінознавства та лінгвістики. Значні кількісні та якісні зміни, що відбуваються в науці й техніці, сприяють збільшенню кількості терміносистем, взаємозбагаченню їхнього лексичного складу.

Галузеві підсистеми термінологічної лексики формуються та розвиваються не ізольовано одна від одної, а в тісній взаємодії. Кожна підсистема відображає в собі вплив іншої підсистеми, що призводить до ускладнення форм зв’язку, виникнення нових значень та структур, та, як наслідок, до взаємозбагачення